

EL RESSORGIMENT DELS MOLINS DRAPERS I EL NEGOCI DE LA LLANA A LA BANYOLES DEL SEGLE XVI¹

GUERAU PALMADA

Resum

Un cop acabada la Guerra Civil catalana, la vila de Banyoles viu un auge de la manufactura tèxtil de la llana durant tota la centúria amb la reconstrucció de molts molins drapers i tints coincidint amb l'arribada de pobladors novells. Algunes nissagues de paraires s'enriquiran amb el negoci dels draps de llana "banyolesos", fins a la davallada econòmica del segle XVII.

Paraules clau

Banyoles, molins drapers, draps de llana, paraire, tints.

Abstract

Once the Catalan Civil War ended, the town of Banyoles initiated a boom in the wool manufactory throughout the century with the reconstruction of many watermills and tanneries during the arrival of new settlers. Some families will be enriched by the business of the woollen stoles "banyolesos", until the economic crisis of the seventeenth century.

Key words

Banyoles, watermills, woollen stoles, spinner, tanneries.

ELS PRECEDENTS MEDIEVALS

Vers el 1300 inicia un auge en l'economia tèxtil catalana. Molts vilatans es dediquen a les diferents etapes de la producció i circulació del drap de llana: teixidors, tintorers, paraires, moliners de draps o mercaders.² En aquest procés resulta clau l'abundància i el control de l'aigua. En la majoria

¹ En memòria de Joan Vilardell i Baqué (Banyoles, 1936-2012)

² FARIAS, Víctor. "L'economia tèxtil a les viles de la Catalunya Vella vers el 1300". *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 26, 2005, Universitat de Barcelona, p. 363-366. TORRAS, Elias. "Estructura de la indústria pre-capitalista. La Draperia". *Recerques: Història, economia i cultura*, 11, 1981, p. 7-28.

de les viles de les comarques gironines la producció dels molins drapers tenia la clientela en l'àmbit rural, però també amb les exportacions arreu de la Mediterrània, i en foren centres destacats viles com Torroella de Montgrí, Peralada, Castelló d'Empúries, Amer i la riera d'Osor (Susqueda), Girona, o Besalú per citar-ne alguns exemples propers.³ La manufactura rural de la llana es va consolidar durant la baixa edat mitjana i el seu complex procés de producció fou controlat de mica en mica pels paraires, des de la primera fase de producció fins que el drap sortia acabat del molí draper i del tint, amb una gradual tecnificació del procés de fabricació.⁴ Els paraires semiurbans o semirurals ben aviat van reorientar la producció cap a draps de major qualitat, enviats per al seu acabat final als tallers especialitzats de ciutats com ara Girona, Perpinyà i Barcelona.⁵

En el cas de la vila de Banyoles, tot indica que el procés es feia de forma íntegra i acabava en el tint, on després els mercaders s'encarregaven de la venda als mercats locals, o bé a les grans ciutats i la posterior comercialització pel Mediterrani. Dissortadament a Banyoles no tenim documentació conservada dels gremi de paraires fins al segle XVII, tan sols sabem que a la segona meitat del segle XVI sortien en la processó de Corpus conjuntament la confraria dels paraires i la confraria dels teixidors de llana, i que l'actual carrer Parairia agrupava molts membres del gremi en època medieval.⁶ Com

³ SOLDEVILA, Xavier. "Qui era la Torroella de Montgrí fa set-cents anys. Estudi prosopogràfic dels veïns de Torroella del Montgrí, 1298-1350. *Beques de recerca Joan Torró i Cabratosa*, 2015. BRUGUERA, Fèlix et alii. "Toponímia i arqueologia industrial: els molins de la riera d'Osor". *Onomàstica*, 1, 2015, p. 221-263. CANAL, Josep i Eduard; NOLLA, Josep M.; SAGRERA, Jordi. "Història urbana de Girona. El monar Reial del Mercadal a Girona". *Annals de l'IEG*, XXXV, 1995, p. 55ss. GIRONELLA, Josep M. *Els molins empordanesos baixmedievals. Propietat, explotació i fiscalitat*. Col·lecció Estudis, 16, Girona: Associació Història Rural, 2014. COLOMER, Joel. "El comerç de drap a Besalú: l'exemple dels Roure (1325-1340)". *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, XXX (2012), p. 7-29. COLOMER, Joel. "El comerç del drap a la vegueria de Besalú (1325-1340)". *Annals del Patronat d'Estudis Històrics d'Olot i Comarca*, 2006, núm. 17, p. 23-40. SOLÀ, Xavier; DONAT, Lúcia. "Els molins". *Quaderns de la Revista de Girona*, 108, Girona: Diputació de Girona, 2003.

⁴ TORRAS, Jaume. "Estructura de la indústria pre-capitalista. La draperia". *Recerques: història, economia, cultura*, 1981, núm. 11, p. 7-28.

⁵ SALRACH MARES, Josep Maria (coord.). *Història agrària dels països catalans*. Universitat de Barcelona, 2004, p. 386. BERNATO, Sandra. "Artesania i comerç a Girona (1442-1453)". *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, 2009, vol. 50, p. 69-138. FERRER, Teresa. "El comerç català de la baixa edat Mitjana". *Catalan Historical Review*, 5. Barcelona: IEC, p. 159-193.

⁶ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 149v. El nom del carrer es troba documentat per primera vegada l'any 1301.

a exemple paradigmàtic, s'ha estudiat el cas de la família d'origen banyolí Mitjavila (Jaume Mitjavila), que foren a finals del segle XIII mercaders de draps de llana *banyolencs*, venuts a les ciutats de Girona o Barcelona, i fins i tot a València i Mallorca des del port de Sant Feliu de Guíxols.⁷ Precisament els censos a finals de l'edat mitjana permeten diferenciar que prop de la meitat de la població banyolina es dedicava als oficis vinculats al treball de la llana.⁸

Els molins drapers (*molendino draperio*), també anomenats a la vila *retorcedors*, eren usats per a la producció de teixits de llana. L'acció del premsat en maces de fusta tenia la funció de picar, desengreixar i enfortir la llana en brut amb el sabó.⁹ El molí draper era mogut per la força d'una roda hidràulica vertical, que feia girar l'arbre de lleves que movien les maces de percussió,¹⁰ dites *noc*, que batien els teixits de llana dipositats en unes piles per tal de donar-los consistència.¹¹ El molí draper constituïa al final de l'edat mitjana un establiment industrial en el qual es concentraven les diverses tasques de la draperia: rentat, batanatge, estirat i assecat. Per aquest motiu, requeria espais i instal·lacions adients, amb casa per al moliner, bassa per al rentat i pati per als estenedors d'assecat. La construcció dels molins drapers al llarg dels segles XIII-XV fou sobretot iniciativa dels senyors feudals, que tenien el domini útil de les aigües, tot i que sovint eren arrendats a mercaders o paraires.¹² Com veurem, en el cas de Banyoles, en època medieval el molí draper fou construït sovint per iniciativa dels monjos del monestir benedictí,

⁷ HURTADO, Víctor. *Els Mitjavila. Una família de mercaders a la Barcelona del segle XIV*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2007, p. 71ss.

⁸ CONSTANS, Lluís G. *Manuscrits, op. cit.* Malauradament també hem de lamentar la pèrdua dels protocols notariais medievals de Banyoles que haurien pogut aportar dades més rellevants sobre la protoindústria drapera.

⁹ El 13 de gener de 1423 en la relació de les mercaderies que la Universitat de Banyoles tenia el dret d'imposició, trobem la llana en brut entre d'altres (llenya, cereals, peix, carns, vi...).

¹⁰ La roda hidràulica donava més força a les maces gràcies al xoc del corrent sobre les pales. L'arbre de lleves era un eix horitzontal de fusta en el qual s'insertien unes dents o relleixos que desplaçaven alternativament dues maces o porres i les feien percutir directament sobre els draps, submergit en una àrea o cubell d'aigua dissolta amb substàncies alcalines.

¹¹ DONAT, Lídia; SOLÀ, Xavier. "Els molins, construccions, tipologies i usos". *Aigua i ciutat: els recs de Banyoles, història i futur*, Quaderns 34. Banyoles: CECB, 2014, p. 67-84.

¹² SALRACH MARES, Josep Maria (coord.). *Història agrària dels països catalans*. Universitat de Barcelona, 2004, p. 384-386. En el cas de la vila de Castelló d'Empúries, vegeu GIRONELLA, Josep M. *Els molins i les salines de Castelló d'Empúries al segle XIV*. Barcelona: Fundació Noguera, 2010.

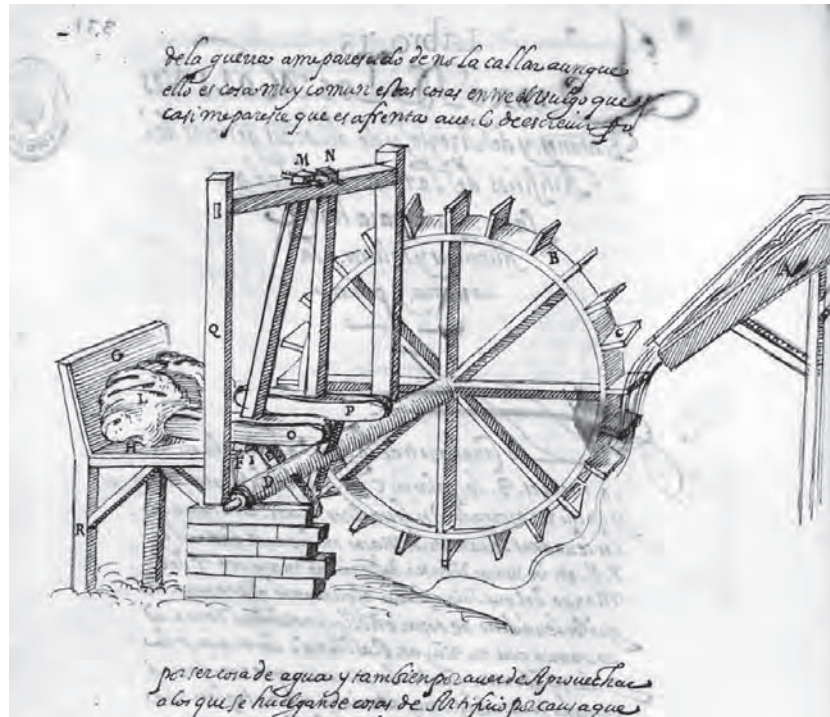

Fig. 1. Dibuix del mecanisme d'un molí draper al segle XVI fet per l'enginyer Pedro Juan de Lastanosa en el llibre manuscrit *Los veintiún libros de los ingenios y de las máquinas* (còpia posterior del s. XVII). Biblioteca Digital Hispànica.

situats de manera preferentment a la riera Vella, a tocar del cenobi, o bé al rec Major, ja construïts per prohoms banyolins.¹³ Cal recordar que l'abat del monestir benedictí de Sant Esteve era el senyor feudal de la vila.¹⁴ A Banyoles el desnivell dels salts en els recs i el cabal continuat del desguàs de l'estany no feia necessari en la gran majoria de casos la construcció de rescloses per contenir les aigües, i tan sols s'anomenen algunes "cisternes".

¹³ Avui el rec de la Riera Vella es coneix amb el nom del rec de Can Hort i d'en Teixidor, també se l'anomena rec Palau (1263). MONER, Jeroni. "L'aprofitament de l'aigua de l'estany de Banyoles: els recs en la formació de la ciutat". *Aigua i ciutat: els recs de Banyoles, història i futur*, Quaderns 34, Banyoles: CEGB, 2014, p. 19-50.

¹⁴ ABELLÁN, Joan Anton; GRABULEDA, Josep. *Els Senyors de Banyoles: els abats del monestir de Sant Esteve*. Banyoles: Arxiu Comarcal del Pla de l'Estany, 2012.

Al segle XIII la vila de Banyoles fou un dels principals centres drapers de les comarques de Girona, gràcies al fet que disposava d'aigua abundant, mercès als recs de l'estany, matèria tintòria (safrà) i llana (ovelles) de la ruta de transhumància que portava els ramats del Pirineu cap a la plana de l'Empordà. Tal com estudià l'erudit Joan Vilardell, els draps banyolins s'exportaven arreu de la Mediterrània, com l'illa de Sardènia i Sicília, i el seu destí principal fou Barcelona, Perpinyà i València.¹⁵ A partir del segle XIII els draps *banyolesos* o teixits *banyolesos* van gaudir de notable prestigi i s'exportaven a la Mediterrània. Tanmateix per les dades que tenim dels draps de llana *banyolesos* venuts a Sicília entre els anys 1300-1460, indicaria una comercialització més aviat escassa i testimonial, i de tan sols vint peces documentades, en relació amb altres viles com Sant Joan de les Abadesses, Olot i Girona, que introduïren cadascuna a l'illa més des tres-cents peces en el mateix període.¹⁶ A la ciutat de Barcelona van arribar les *pelades* i les *borres* de Banyoles, uns draps bastos de llana, i a València se citen les *estamenyes* de Banyoles.¹⁷ A la ciutat de Tortosa l'any 1333 surten referides les *flassades* i *barragans* procedents de Banyoles.¹⁸ Un dels més reconeguts i famosos fou el *drap gros* o *banyolenc*, un drap estret, que fou imitat pels paraires de Barcelona i que la bolla de plom gravava a dos diners per cana.¹⁹ L'any 1306 s'ordenava "que negú texidor no gos texir drap gros que s'apella banyolench a menor nombre de XIII ligadures".²⁰ Els *draps banyolesos*, anomenats també *blanchs* o *blanchs estrets*, apareixen en l'activitat tèxtil de la ciutat de Girona,

¹⁵ VILARDELL, Joan. "Els draps de Banyoles. Notes històriques". *Quaderns del Centre d'Estudis Comarcals de Banyoles*, 1992-1994. Banyoles: CECB, 1994, p. 103.

¹⁶ BRESCH, Henri. "La draperie catalane au miroir sicilien, 1300-1460". *Acta historica et archaeologica mediaevalia*, 1983, núm. 4, p. 107ss.

¹⁷ FARIAS, Víctor. *El mas i la vila a la Catalunya medieval: els fonaments d'una societat senyorialitzada (segles XI-XIV)*. València: Universitat de València, 2009, p. 310. GUAL, Miguel. *Vocabulario del comercio medieval: colección de aranceles aduaneros de la corona de Aragón, siglos XIII y XIV*. Barcelona: Diputació de Barcelona, 1968, p. 226.

¹⁸ MUTGÉ, Josefa. "La contribució de les ciutats de Tortosa i de Girona a l'armada contra els genovesos durant el regnat d'Alfons el Benigne (1333)". *XIV Congreso di Storia della Corona d'Aragona (Sassari-Alghero, 19-24 maggio 1990)*, vol. III, 1996, p. 634.

¹⁹ DURAN, Montserrat. "Els arrendaments dels drets de bolla: un indicador vàlid per mesurar la producció i el consum de teixits". *Butlletí de la Societat Catalana d'Estudis Històrics*, volum 14, 2003, p. 9ss.

²⁰ RIU, Manuel. "Aportación a la organización gremial de la industria textil catalana en el siglo XIV". *VII Congreso de Historia de la Corona de Aragón, I*, Barcelona, (1964), p. 557.

que segons la tipologia dels oficis, s'especialitzà en l'acabat final del drap de llana a partir del quatre-cents (tintat i batanatge).²¹

Les primeres notícies dels molins drapers apareixen a partir de mitjan segle XIII. El 1253 Pere Dusay tenia dos molins a la riera Nova, el primer draper i el segon blader, abans propietat de Jaume Barboner. El setembre de 1263 surt citat un molí draper al "rec dels molins del Mas Prat" extramurs de la vila.²² L'any 1280 Pere de Prat tenia en propietat la "borda de Prat" i el seu molí: "*Reconosco quod pro molendino meo debeo dar e singulis annis sex solidos monete de terno et duodecim migerias frumenti ad mensuram de pestrinio et in qualibet embdomada unam operam, excepto mense iunii et mense augustii*".²³ Avui l'antic molí Prat és desaparegut, a excepció de les restes dels seu salt al rec Major, a tocar del carrer Girona, avui conegut com l'antic molí de Can Nocaire.²⁴ El 13 de setembre de 1268, Arnau, monjo sagristà, i Guillem, cambrer, del monestir de Banyoles, subscriuen la venda feta per Bernat Labarut i la seva mare Paula, a Arnau de Sant Nazari, de la meitat dels drets de dos molins (un de fariner i un de draps) de Ramon Pont situats a poca distància dels molins de la Sagristia, per 800 sous. L'any 1279 Guillem Pere de Pujol (mas Pujol de Rieres) confessava que era propietari d'un molí blader i un "*molendino draperii*" al tram final del rec Major, el terrenys del Terme. A prop del molí surten citats també els estenedors.²⁵ Un altre obrador draper (*operatorium*) fou aquell del paraire Joan Dusay (1279), situat a Sobreporta.²⁶

El 1337 Guillem de Reixac tenia un molí blader i un segon draper a la riera Vella ("*casali unum molinum draperrium cum ribariis et prato* "), prop del mas Bou, també el mateix any surt citat el molí draper d'en Ferrerós (després Mayoles i Gircós) en el rec de la Figuera d'en Xo.²⁷ L'any 1375 fra Guillem de

²¹ GUILLERÉ, Christian. *Girona al segle XIV*, vol. II. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993, p. 72ss.

²² CONSTANS, Lluís G. *Manuscripts*, op. cit., p. 222.

²³ FARIAS, Víctor. *Beca Joaquim Palmada de l'àmbit d'humanitats del CEGB (inèdit)*. Capbeu de la vila de Banyoles de l'abat de Sant Esteve de Banyoles dels anys 1279-1280. Arxiu de la Corona d'Aragó. Ordes Religiosos, Volums d'Hisenda 956, f. 6.

²⁴ El rec Major també fou anomenat Riera Nova (1343) o rec de Vilanova perquè passava per la zona d'expansió urbana de la vila medieval cap als Turers. En el seu pas pel raval de Sant Pere rebia també el nom de rec dels Tints i rec dels Molins.

²⁵ GRABULEDA, Josep; PALMADA, Guerau. *El Terme de Banyoles*. Quaderns de Banyoles, 15, Banyoles: Ajuntament de Banyoles i Diputació de Girona, 2014, p. 93ss.

²⁶ VILARDELL, Joan. "Els draps de Banyoles", op. cit., p. 102.

²⁷ ACPE: Fons Patrimonial Brugada-Teixidor del Terme de Banyoles, Pergamí 20 (abans núm. 57).

Terrades, sagristà major del monestir, havia fet construir un molí draper a l'antic casal del notari Jaume Despuig, situat a prop del portal de l'Hospital, sota els molins fariners de la Sagristia de la riera Vella.²⁸ En el capbreu del monestir de l'any 1389 Ramon Bret, paraire de Banyoles, confessava que tenia un molí draper al carrer de Girona. Nicolau Bret també tenia en propietat un "*patium et assoleyador in vico Sancti Petri*", com també a tocar un "*molendino draperium*" (abans blader) en els "Tiradors de Vallbona".²⁹

EL RESSORGIMENT DEL SEGLE XVI

A partir de principis del segle XVI, després dels desastrosos efectes de la Guerra Civil catalana (1462-1472), molts molins drapers apareixen en la documentació com a derruïts o abandonats. La prioritat dels jurats de la Universitat fou reactivar la producció i incentivar l'arribada de pobladors novells vinculats als oficis de la llana, molts d'ells arribats de les comarques properes, però també d'altres procedents d'Occitània. Aquest fenomen no fou casual; també a la ciutat de Girona l'arribada d'immigrants especialitzats en el sector tèxtil de la llana entre el 1480-1513 potencià l'enlairament del comerç de la draperia després de la guerra.³⁰ Els jurats banyolins donaren diversos privilegis als nous pobladors —citats en els documents com de la "Capella"— per eximir-los durant diversos anys dels pagaments dels tributs municipals, però també als vilatans residents que volien refer, reconstruir o edificar un nou molí draper als recs de l'estany.³¹ La primera notícia de les franqueses municipals i del monestir és del dia 2 de gener de 1500 arran de la necessitat de "redificar tantas bonas casas e edificis que son venguts en roina

²⁸ CONSTANS, Lluís G. *Manuscripts*, op. cit. Constans estudià un document del monestir sobre la fundació per fra Guillem de Terrades, sagristà major del monestir de Banyoles, d'una missa anual el dia de Ntra. Sra. de setembre a l'Altar de l'Escala, amb un respons sobre la seva sepultura. Consigna 20 sous que s'havien de cobrar sobre un molí de drap que el referit sagristà havia fet construir a l'edifici que fou del doctor Jaume Puig, notari, el qual era molí fariner prop del portal de l'Hospital, sota els molins fariners de la sagristia.

²⁹ FARIAS, Víctor. *Beca Joaquim Palmada de l'àmbit d'humanitats del CECB (inèdit)*, op. cit.

³⁰ VICTOR, Sandrine. *La Girona medieval: canvis i ruptures (1460-1519)*. Quaderns d'història de Girona, Girona: Diputació de Girona i Ajuntament de Girona, 2001, p. 82-83.

³¹ Des de l'any 1423 es té constància que la Universitat de Banyoles gravava l'entrada de productes a la vila per mitjà d'una imposició, com ara el mestall, mil, llenya, fusta o bestiar.

per ocasió de les grans turbacions de les guerres passades”.³² La prioritat dels jurats fou repoblar la vila i incentivar la producció llanera durant el cinc-cents després que el segle anterior la producció minvés de forma considerable. Pocs anys després, l’auge del negoci de la llana és evident en el consell general de la Universitat reunit el 1550 a Santa Maria dels Turers, amb motiu dels plets sobre la jurisdicció de l’abat del monestir, en què dels 102 membres reunits, més de la meitat es dedicaven als oficis de llana: 50 paraires, 9 teixidors de llana, un mercader, un tintorer i un moliner de draps.³³ També en els fogatges de les vegueries de Catalunya es percep aquest increment demogràfic entre els anys 1497 (172 focs) i el 1553 (245 focs).³⁴

En la *Rúbrica de privilegis, sentències, concòrdies i altres actes* escrita per Antic Pujades trobem confirmat que la vila fou durament atacada per les tropes del duc de Lorena i de Calàbria l’any 1467 quan patí un setge i fou saquejada. Descriu Banyoles com derruïda i desolada i com les franqueses municipals pretenien repoblar-la de nou. Abans del setge s’havien assolit els vuit-cents focs, segons Pujades (3.200 hab. aproximadament):

*Libre de franquesas – En lo libre .vel. intitulat libre de franquesas donadas per los jurats a las personas qui de nou vinrran fer pøpi domicili y casas en la present vila y per residir y abitar en ela. perso que la dita vila sere deruyda y dessolada y del tot destruyda per lo siti de la guerra del duch de Calabria qui la vinga combatre y posar siti sobre de la qual combatre y dins dela entra la qual a les ores era de vuyt cens fochs. Trobaran las memorias seguens, scritas per los jurats qui ales horas eran –.*³⁵

Tanmateix resulta estrany que Pujades recordés que la vila hagués arribat als 800 focs, dada que és errònia, atès que al llarg del segle XV ja perdé bona part de la població, com ho testimonia el cens de 1421 ordenat pel veguer de Besalú, Bernat de Sanfeliu, en què es comptabilitzaren només 92 focs per la preocupació de l’elevada mortalitat de vilatans, 34 dels quals vin-

³² CONSTANS, Lluís G. *Diplomatari de Banyoles*, V, CECB, Banyoles, 1992, doc. 1297.

³³ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles: Pergamí 129.

³⁴ Vegeu les dades recollides en els estudis del geògraf Josep Iglésies i Fort, consultables a l’Idescat (fogatges).

³⁵ ACPE: Privilegis, títols i terme municipal (1617-1960). Núm. Reg. 1. Rubrica dels privilegis, sentències, concòrdies y altres actes del llibre de Mossèn Antich Pujades (1617-1619), foli solt.

culats a l'ofici o venda de la llana (teixidors, tintorers, paraires, mercaders).³⁶ De fet, es demostra que el quatre-cents fou un període de sotrac econòmic i demogràfic important a Banyoles, accentuat pels desastrosos efectes del terratrèmol de la Candelera de 1428 i finalment la Guerra Civil catalana.³⁷ El contrast és notable respecte al cens de 1378 durant el regnat de Pere III el Cerimoniós, quan es van comptabilitzar fins a 225 focs.³⁸

Els detalls i episodis del setge de 1467 els trobem en un conegut pergami del rei Joan II de l'any 1471 en què confirma i ratifica els privilegis, llibertats i franqueses de la vila un cop passada la guerra. En la súplica de la Universitat, els jurats li exposen el greuge que ocasionaren les tropes reials: la vila fou salvatgement assetjada per les tropes del duc de Calàbria, que atacaren la muralla amb bombardes fins a enderrocar-ne un tram.³⁹ Durant el setge, haurien talat i cremat tots els arbres i cultius a una llegua de distància. A més a més, degut a la resistència mostrada per les tropes reialistes, robaren en les cases (també saquejaren el Tint Nou i molt probablement la Pia Almoïna), mataren diversos prohoms, com també foren presos els jurats i altres prohoms. S'exigí pel seu alliberament un rescat de 4.000 florins d'or, mil d'aquests entregats al *condottiero* Nicolàs de Montfort, comte de Campobasso:

en la intrada del Duch de Calabria, á qui Deus perdo, per lo qual ab sas gents darmes la dita vila fou é stech per algun temps assitiada, é com apr es enderrocada ab furioses bombardes una gran partida de la murada, é morts en combat é en altre manera alguns homens dels principals, la vila se hagué de forçadament á r etre á voluntat é merce del dit Duch de Calabria e a la merce del dit Duch fou tal que la vila va ser retuda á sa obediencia en loch de tractarla com á Senyor.⁴⁰

³⁶ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Pergamí 103. Notari Miquel Pere de Girona.

³⁷ AAVV. *Els terratrèmols dels segles XIV i XV a Catalunya*. Barcelona: Institut Cartogràfic de Catalunya, 2006.

³⁸ REDONDO, Esther. *El fogotjament general de Catalunya de 1378*. Barcelona: Institució Milà i Fontanals-CSIC, 2002.

³⁹ Tenim incidís per situar que la part més afectada de la muralla fou a tramuntana, entre els portals dels Turers i de Sant Benet.

⁴⁰ Pergamí de l'ACPE transcrit per primera vegada per ALSIUS, Pere. *Ensaig historich sobre la vila de Banyolas*. Barcelona: Estampa de L. Obradors y P. Sulé, 1872, p. 475.

Davant dels fets bèl·lics, Joan II va atorgar diversos privilegis i llibertats a la vila de Banyoles, com l'absolució de molts vilatans i pagesos de pagar censals i pensions durant la guerra, el dret d'impostos sobre les mercaderies o la concessió de franquesses als nous pobladors. Els "presoners" del Tint Nou foren absolts de pagar el censal anual a Roart d'Orfes durant el període bèl·lic. El motiu era que el Tint Nou havia estat en part derruït i saquejat durant el setge, i les seves pedres, bigues i teules van ser usades en les obres de reforç de la muralla:

Item Senyor, com sie cert que stant assetiada per lo dit Duch de Calabria la dita vila de Banyoles per cause de fer repayres é fortificar la dita vila contra lo dit Duch fou enderrocat lo tint nou de la dita vila é portats é mesos en fer dits repayres les pedres, teules é bigues del ya dit tint, é apr es retuda la vila al dit Duch é intrades les sues gents dintr e, per ells foren sclafats, trencats é robats los perols, robes é bens del predit tint.⁴¹

Com veurem, a través de la documentació del llibre d'actes municipal de la Universitat, ja que no s'han conservat els registres notariais d'aquests anys ni els documents gremials, molts molins drapers i tints foren reconstruïts o edificats de bell nou al llarg del cinc-cents després de les penúries del segle anterior. Es troben concentrats bàsicament a l'entrada del rec Major a la vila, entre el portal dels Turers i la plaça de Vilanova (avui Major), i un segon grup situats al raval de Sant Pere i prop del carrer Girona ja extramurs, tram també conegut com a "rec dels Molins". També continuaven en funcionament alguns molins en els recs de la riera Vella i la Figuera d'en Xo.

MOLINS DRAPERS

Molí draper Ribas

El 27 de setembre de 1562 el moliner de draps Miquel Ribas va rebre dels jurats una franquessa íntegra de la "Capella" de 14 anys d'impostos municipals (excepte de la carn de la carnisseria i de la llenya) per restaurar un

⁴¹ Transcripció a ALSIUS, Pere. *Ensaig historich sobre la vila de Banyolas*, op. cit., p. 480-481.

antic molí de draps que havia estat de “Gilez Ascros”,⁴² moliner mort aquell mateix dia:

considerant la nesesitat que te la present vila de moliners de draps mes vuy ha mort Degilez Ascros moliner y que vos senyor Miquel Ribas moliner de draps nos avau dit y fet dir que sin per nosaltr es vos era consentida alguna onesta franquesa de capella que vos comprar yau lo moli qui fou de dit Gilez Ascros y que raparayau molt be lo moli y que de fet as fayian a vos gastos tota la istancia que vuy te dit moli de recompra y a quel molt be que vos y o altras y pujan onestament astar per ditas hobras pr omaten dins tres anys aber complidas.⁴³

El 26 de gener de 1569 consta l'òbit del moliner de draps Ribas.⁴⁴ La situació d'aquest molí és confusa, però el llibre d'òbits de Santa Maria dels Turers ens podria donar una pista de la seva situació, emplaçat prop del portal dels Turers, a l'entrada del rec Major. Així el 29 de gener de 1581 morí Antònia Ribes, esmentada com a “muller de Ribes paraire que sta prop del portal dels Turers”.⁴⁵

Molins drapers Rabassa

De la família Rabassa, arribada a la vila a les darreries del segle XV, tenim constància de dos molins drapers, un dels molins probablement situat al rec Major en una de les cases de la plaça Major. El 20 de setembre de 1556 els jurats van atorgar franquesa de les impositcions sobre la carn i la llenya, coneguda com de la “Capella”, per tal d'edificar una casa al molí per a un estadant, segurament el moliner encarregat de l'obrador: “que vos Guerau Rabassa moner vos fou ofert obrar y fer casa al moli en que puga star un stedant y prometeu a fer las parets de dita casa de vintisis pams dalt tretza fins als sostre y altras tretza fins a la teulada en promatense fer dins duas cambras triadas y cuyna y manjador y sostra y taulada”.⁴⁶ Les obres de la

⁴² El cognom podria fer referència a un moliner francès vingut del sud de França, on el cognom Ascros no és rar durant el segle XVI. El seu nom correcte podria ser Gilles Ascros.

⁴³ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 69v.

⁴⁴ ADG: Llibre d'òbits de Santa Maria dels Turers (1555-1678), O1, f. 12v.

⁴⁵ ADG: Llibre d'òbits de Santa Maria dels Turers (1555-1678), O1, f. 23.

⁴⁶ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 47.

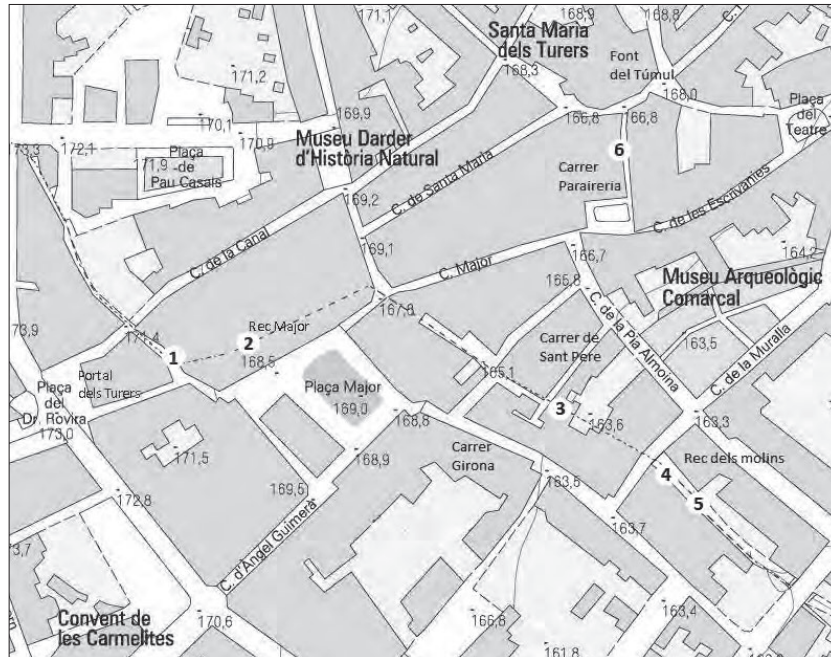

Fig. 2. Plànol de la probable situació dels molins drapers: 1. Molí draper Ribas - 2. Molí draper Rabassa - 3. Molí draper Xambó - 4. Torn de retòrcer Riera - 5. Torn de retòrcer Font - 6. Molí draper Segur.

construcció havien d'estar enllestides en un període de cinc anys. El dia de Sant Andreu de 1563 identifiquem la defunció del moliner Guerau Ros dels Rabassa.⁴⁷

El 15 de desembre de 1565 els jurats van concedir per vint anys franquesa íntegra de les carns i de la llenya a Antic Rabassa per fer obres en una casa comprada al paraire banyolí Agustí Ararols, en la qual havia de fer diverses obres, com construir un torn retorcedor per treballar la llana: “per que vos fou hofert fer una casa tota de prinsipi darrera la casa que aveu comprada de Agosti Ararols la qual asentareu un torn de ratorser si pora anar ab aygua del matex recs qui passa per prop”.⁴⁸ No sabem la situació d'aquest molí, però l'any 1552 el paraire Agustí Ararols posseïa una casa al carrer Majordamont,

⁴⁷ ADG: Llibre d'òbits de Santa Maria dels Turers, f. 9.

⁴⁸ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 103v.

que afrontava amb la casa del paraire Pere Ferrer, àlies Llapart, i limitada per un carreró.⁴⁹ A la casa també s'hi havia de fer obres a l'entrada, botiga, rebotiga, i aixecar el sostre per edificar dues cambres. El 23 d'agost de 1573 consta la mort del paraire Antic Rabassa.⁵⁰ L'any 1576 Caterina Rabassa rebé mitja franquesa per deu anys dels jurats per obrar el seu torn de retòrcer, probablement la muller del paraire Antic Rabassa: “Semblant mija franquesa avem consentida ana dona Catarina Rabasa o son fill per tems de 10 anys per redificar lo torn de retortser voleu enderoquar per obrarlo y crexer la casa y que puga estar vui nou abitat ab libertat vostras ab lo sostre y taulada y escala de pedra”.⁵¹ En el capbreu de l'abat Villalba de l'any 1581 Joan Esteve Rabassa, potser el fill d'Antic Rabassa, posseïa una casa a la plaça de Vilanova (o Major) i darrere d'aquesta un molí fariner i un altre molí draper, amb un torn de retorcedor.⁵² Caldria suposar que aquests molins eren situats darrere les cases de les “voltes de dalt” de la plaça, i aprofitaven les aigües del rec Major. Segons l'historiador Mn. Constans, Pere Rabassa tingué aquest molí draper entre els anys 1573 i 1582.⁵³

Molí draper Xambó

L'any 1576 fou concedida mitja franquesa de les carns i de la llenya durant vuit anys al moliner de draps Joan Xambó, aleshores habitant de la vila, per les “obres que aveu fetes en una casa aveu comprada den Ros de Camós qui esta en lo carer vulgarment dit de Sant Pere”.⁵⁴ Segurament aquest molí aprofitava les aigües del rec Major. El 10 de gener de 1577 el moliner de draps Pere Xambó confessava davant l'abat del monestir —per tal de capbrevar i pagar els censos monacals— de tenir en directe domini una casa a la plaça de Sant Pere, afrontada a orient amb la casa d'Ameri Hort, a migdia amb el carrer de Sant Pere, a ponent amb un pati de la seva propietat anomenat “lo solayador”⁵⁵ que havia comprat a Ignasi Bret de la Bastida, i al

⁴⁹ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 49v.

⁵⁰ ADG: Llibre d'òbits de Santa Maria dels Turers (1555-1678), O1, f. 17.

⁵¹ ACPE: Llibre de la Universitat (1534-1734), f. 7v.

⁵² CONSTANS, Lluís G. *Diplomatari*, op. cit., doc. 1397.

⁵³ CONSTANS, Lluís G. *Manuscrits*, op. cit., 234b.

⁵⁴ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de la Universitat (1534-1734), f. 7v.

⁵⁵ El terme *soleiadors* o *estricadors* fa referència a la vila de Banyoles als llocs destinats a l'assecatge dels draps de llana.

nord amb el carrer conegut com “de les Basses”. Més endavant surt referit el pati, que també gravava censals al monestir: “*otro si un patio, o pedaso de tierra vulgo dicho lo soleyador situado en dicha calle de San Pedro lindada de oriente con dicha su casa, a medio dia, con la misma calle, a poniente con el Río de los Molinos, camino mediante y a cierzo con el callejon vulgo dicho de las Basses con el censo de una gallina, con promesa de no proclamar otro señor*”.⁵⁶ En el capbreu de l’abat de Montpalau de 1647 és referida Eufràsia Maria Xambó, vídua del pareire Martirià Xambó, com a propietària d’un molí draper amb una casa contigua, que llegà del seu marit: “*molendinum draperium sive enfortidor cum suis aqueductibus, turnis, rodís et alys suis ornamentis et apparatus et totan domum eidem contiguam*”.⁵⁷ El molí estava situat en el “*rechum dels molins*”, afrontava a orient amb la propietat de Joan Honorat, a migdia amb la casa del “*molendino retorsidor*” Honorat, i a occident amb el carrer de Girona.

Torn de retòrcer i saboneria Riera

L’any 1523 el pareire Guerau Riera va arribar com a poblador novell a la vila. El 1541 demanà fer un canal d’aigua que entrés a casa seva, probablement situada al carrer Girona, aprofitant el canal o rec que anava al tint de la família Pou, aleshores propietat del pareire Agustí Ararols, aigua també aprofitada per regar els valls de la muralla urbana.⁵⁸ El 31 d’octubre de 1558 els jurats de la Universitat li van concedir franquesa dels impostos sobre la carn i la llenya, coneguts com de la “Capella”, per un període de quinze anys. El motiu era la reconstrucció d’una casa i un molí retorcedor aprofitant les aigües del rec Major, fora del portal de Girona, en el carrer conegut com d’en Sauri: “fer una casa y un torn de retorser en lo carer vulgarment dit den Sauri fora lo portal de Gerona”. Tot i la franquesa, havia de pagar cada any la imposició sobre el pa i la farina (12 sous) i del vi (12 sous).⁵⁹

En el procés d’enfortir i desengreixar la llana al molí de retòrcer era del tot necessari el sabó, i Riera decidí pocs anys després ampliar el negoci

⁵⁶ AHGX: Registre d’hipoteques de Besalú - 14 (1778).

⁵⁷ ACA: ORM, Monacals-Hisenda, volums, 931, f. 190-191 (42-43).

⁵⁸ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, F. 132v. Al llarg del segle XVI els valls de la muralla foren terraplenats per tal de convertir el terreny en hortes i aprofitant l’aigua dels recs de Banyoles. Moltes cases urbanes de Banyoles donaven a la seva part posterior o eixida amb la muralla medieval.

⁵⁹ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 52v.

amb una saboneria. El dia 29 de desembre de 1565 els jurats van consentir franquesa de totes les imposicions de la Universitat, coneguda com la “Capella” al paraire Guerau Riera⁶⁰ per un període de vuit anys “per una saboneria teniu a fer en vostra casa al costat de la sisterna y davant la casa de Steve Ballo teixidor de llana⁶¹, ço es teniu a fer lo parol per coure lo sabo y dues tines per fer los llexius y vuit refredadors per fer refredar dit sabo y un sanrer per tenir la senra”.⁶² Les obres havien d'estar acabades en el termini d'un any. Es posava com a condició la prohibició de venda a d'altres localitats, per part dels paraires o bé un altre vilatà, amb la denúncia a la persona incomplidora. Per obtenir les matèries primeres per a la fabricació del sabó, el paraire Riera estava obligat a pagar dos sous per a la imposició de les mercaderies. En canvi, tenia franquesa de la llenya, necessària per escalfar l'aigua del perol de la saboneria.

Torn de retòrcer Font

El 18 de gener de 1565 el retorcedor Joan Font, poblador novell, va rebre mitja franquesa de les carns i de la llenya per un període de dotze anys. Casat recentment, havia comprat una casa a la vila de Banyoles, tot i que no s'indica el carrer.⁶³ L'any 1581 tenim notícia que Francisca Font, la seva muller, era propietària d'un molí de retòrcer al carrer de Girona, com també d'una casa i una peça de terra en el tram del rec Major conegut com “el rec dels Molins”.⁶⁴ Com veurem aquest molí draper es trobava a prop del carrer Girona i el prat dels Estricadors, accionat per la força del rec Major. En un document —transcrit i traduït el set-cents— del dia 31 d'octubre de l'any 1585 el teixidor Pere Daray i la seva muller Anna van concedir venda i creació d'un censal a Joan Bassedes, negociant de la vila de Banyoles, que posseïa com a béns una casa situada al carrer de les Notaries (Escrivanies), com també un hort situat a les “hortes dels Molins Nous o de Vallbona”,⁶⁵ on

⁶⁰ El paraire Guerau Riera era un repoblador novell arribat a la vila de Banyoles l'any 1523.

⁶¹ Sabem que el teixidor de llana Esteve Balló tenia l'any 1581 una casa amb una botiga al carrer Santa Maria.

⁶² ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 97v.

⁶³ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 101.

⁶⁴ CONSTANS, Lluís G. *Diplomatari de Banyoles*, V, CECB, Banyoles, 1992, doc. 1397.

⁶⁵ L'horta de Vallbona, a tocar del rec Major i al camí reial de Girona, també fou coneguda al segle XVII com els *esticadors* dels paraires.

hi havia construïda una adoberia i afrontava a ponent amb el torn de retòrcer dels Font al carrer Girona, fora muralla, a tramuntana amb el camí cap al paratge dels Estricadors:

aquella casa con su huerta cita en la calle maior e inferior de dicha villa nombrada de la notaria lindada de levante con la casa del venerable R aqfel Puig pero de medio dia con la cella de V elaguer o del portal de P edro Seca de poniente con la eixida de la casa que fue P edro Armadas defunto texedor i poniente con casa de Antonio Servia tambien texedor i del ciervo con dicha calle de la Notaria, otro si aquel huerto de tierra cito en las huertas de los molinos nuevos o de Vallbona de tenuta de una vesana de tierra poco mas o menos en cuiu huerto está edificada una casa o adoverias lindada de levante con huerto de Juan Vilar herrero i poniente con huerto de Gaspar Vilalba pelaire de medio dia con huerto de Salvador Valonder pelaire mediante un riachuelo i poniente con el turno de retorser que fue de Juan Font defunto retorsedor mediante dicho riachuelo de poniente con huerto del difunto Bonifanci Faiola notario mediante aquel riachuelo i de ciervio con el camino que va a los estricadores.⁶⁶

Molí draper Segur

La primera notícia dels draper Segur es remunta a l'any 1539.⁶⁷ El 28 de desembre de 1548 els jurats van discutir sobre els beneficis del molí draper situat prop del carrer de la Parairia que enfortia la “roba ab sabo”, ja que la vila estava mancada de molins enfortidors, i tot sovint els paraires portaven els seus draps a la veïna ciutat de Girona. Aquest molí draper de Guillem Segur usava l'aigua de la font pública construïda al segle XV de Santa Maria dels Turers a través d'una canonada:⁶⁸

y nosaltres vist que lo relex de la font es estada ja consentida al moli draper ab canonada qui vuy y esta y no per consentiment y lo seyor en Guilem Esgur moliner moltas voltas nos a soplicats lin fesam consentiment y nosaltr es vist que es cosa justa ... per la villa de nou la consentim al dit Mn. vuy esta lo qual

⁶⁶ AHGX: Registre d'hipoteques de Besalú - 10 (1775), f. 166.

⁶⁷ CONSTANS, Lluís G. *Manuscrits*, op. cit., p. 234b.

⁶⁸ Per la Font del Túmul, vegeu PALMADA, Guerau. “La primera conducció d'aigua de la vila de Banyoles (segles XV-XVIII)”. *Estudis d'història agrària*, núm. 23, 2010, p. 285-98,

*consentiment fenran be a Mn. Miquel Marques que puga pendra la canonada devant la sua casa en lo carrer de las parayrarias y aquela metra a la sua sisterna en pero entes a oras que lo moli draper no haga manaster enpar o tota ora que lo moli fasa faena que no la pugua pendra molt manaster la tingua la sisterna per lo dit Mn. Miquel.*⁶⁹

La intenció de Miquel Marquès era omplir la seva cisterna amb aigua de bona qualitat de la font pública, a través de la canonada del molí draper, i pagà cinc sous al moliner Segur per l'ús de l'aigua. L'any 1558 Guillem Segur tenia la seva casa situada al carrer de Girona, prop del portal, al costat de la casa de Pere Clauzet.⁷⁰ Comprà la casa l'any 1542 quan inicià les obres de rehabilitació.⁷¹ En el plet del 16 de juny de 1550 a l'església de Santa Maria dels Turers, per reduir la jurisdicció de l'abat sobre la vila i Terme, hi apareix Guillem Segur com a "*piloterius sive molinerius pannorum*", mentre que la resta de convocats eren paraires: Antic Rabassa, Joan Villalba, Jerònim Gircós, Martirià Llapart, Gerard Riera, Joan Llauger i Gaspar Rabassa.⁷²

ELS TINTS

El tint era regentat per un mestre tintorer, que al llarg del cinc-cents podia ser-ne el propietari o bé un arrendatari, en el cas de Banyoles. Els tintorers eren els mestres que es dedicaven al tenyit dels draps o de llana, amb uns coneixements tècnics especialitzats i essencials per a la fabricació del teixit. Dins la jerarquia social, fruïren d'una independència econòmica i d'una consideració social superior respecte als teixidors de llana. Els colorants eren matèries tintòries procedents de fonts naturals, com ara el pastell procedent d'Occitània o la Toscana, o la roja procedent de Flandes.⁷³ Després d'enfortir la llana a l'obra dels molins drapers amb la força d'una maça o noc, una part dels teixits es tintaven i després s'havien d'estirar per adquirir les dimensions idònies, estipulades en les ordenances de cada vila o ciutat. Com que els draps de llana eren molt llargs, es necessitava un gran

⁶⁹ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 110v.

⁷⁰ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 52v.

⁷¹ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 140r.

⁷² CONSTANS, Lluís. *Manuscrits*, op. cit., p. 235.

⁷³ FERRER, Teresa. "El comerç català", op. cit., p. 161.

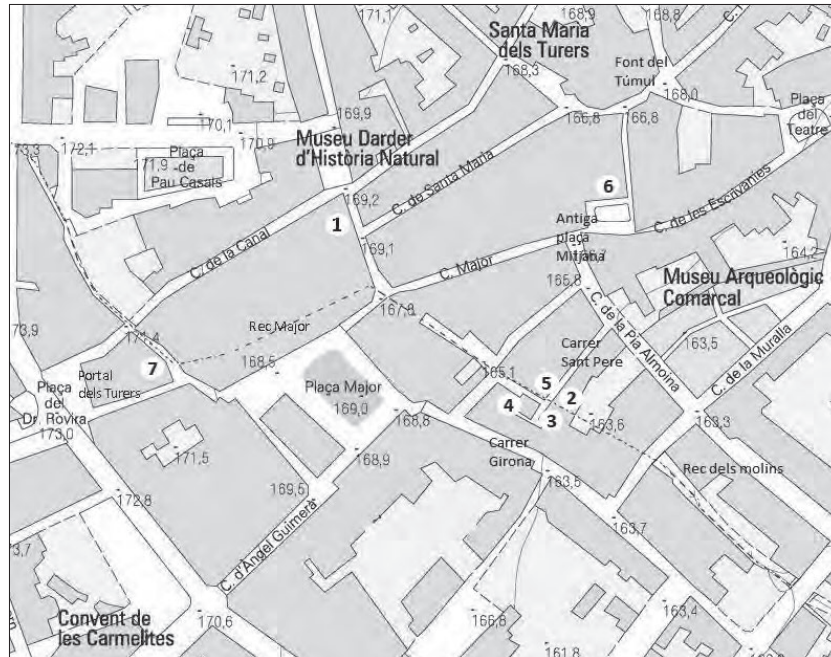

Fig. 3. Plànol de la situació probable dels tints de draps: 1. Tint Pou - 2. Tint Corretger - 3. Tint Cornellà - 4. Tint Villalba - 5. Tint Prat - 6. Tint Rotxí - 7. Tint Nou.

espai o esplanada per fer-ne l'estirat, normalment una esplanada situada extramurs. Aquest espai era conegut com el camp del tirador, tiradors o estenedor. Els draps de llana eren posats en barres i cordes per eixugar-los, un cop eren tenyits o enfortits, tècnica també usada a Itàlia i Florència en època medieval (*tiratoio*) en terrats coberts de fusta. En moltes viles catalanes apareix el topònim *Tirador* en època baix-medieval, que designava l'esplanada o camp on s'estenien els draps de llana, com s'ha documentat a les viles de Besalú, Castelló d'Empúries, Girona i la Bisbal d'Empordà.⁷⁴ A Banyoles tenim notícia d'algunes esplanades fora la muralla urbana destinats a tiradors de

⁷⁴ HOMS, Maria Mercè. *El sindicat remença de l'any 1448*, Col·lecció Documents de l'Arxiu Municipal, 11, Ajuntament de Girona, 2005, doc. 27. *Catàleg de pergamins del fons de l'Ajuntament de Girona (1144-1862)*, vol II. Arxiu Municipal de Girona; Fundació Noguera, 2005, p. 848. TORRENT, Rafel. "El darrer comte d'Empúries sobirà, la Reina Empordanesa i la llotja de Castelló". *Annals de l'Institut d'Estudis Empordanesos*, 11, 1976, p. 242. MARQUÈS, Josep M. "El govern episcopal de la Bisbal". *Estudis del Baix Empordà*, 14, 1995, núm. 14, p. 9.

draps de llana. Per exemple, el 22 de desembre de 1565 el ferrer Pere Balla va construir una casa prop del portal dels Turers després de la compra feta dels tiradors al paraire Pere Bassedes: “la compra de dits tirados avuy voleu fer dita quasa”. Aquest topònim també el retrobem l’any 1585 quan Pere Blasi tenia en propietat un hort a l’Horta de Vallbona o Tiradors Vells.⁷⁵

En el cas concret de Banyoles, al llarg del segle XVI podem documentar diversos tints dins dels murs de la vila, molts obradors foren reconstruïts o refets pels paraires locals o altres paraires nouvinguts després dels desastrosos efectes de la Guerra Civil catalana (1462-1472).⁷⁶ Els censos del monestir de Banyoles demostren que a mitjan del cinc-cents més de la meitat o més de la població banyolina es dedicava al negoci de la draperia (paraires, teixidors, tintorers), circumstància que també es detecta a la ciutat de Girona en aquesta època.⁷⁷ Els tints eren ubicats preferentment al rec Major, conegut com el “rec dels Tints” quan entrava al raval de Sant Pere, però també en altres carrers intramurs de la vila, on s’aprofitaven ramals secundaris dels recs de l’estany, o fins i tot la canonada de desguàs de la font pública del Túmul construïda al segle XV a l’antiga plaça de Santa Maria.⁷⁸

Tint Bassedes

El 20 de desembre de 1554 els jurats van concedir franquesa de la llenya al paraire banyolí Pere Bassedes per fer un tint a la seva casa: “Vos senyor en Pere Bassedas parayra de dita vila aveu empres de fer un tint dins vostra casa en lo qual tint aveu tingudas moltas despesas”.⁷⁹ Pere Bassedes figura com a poblador novell o nouvingut a la vila l’any 1540 i ocupà diverses vegades el càrrec de jurat (1565 i 1562). Com en els anteriors casos, la llenya només podia ser destinada al tint i comprada fora la vila i el seu terme: “vos donam franquesa de tota lenya agau manaster per dit vostra tint, septat enparo que dita lenya agau de fer venir espresament comprada o ab bestiar vostra o

⁷⁵ CONSTANS, Lluís G. *Diplomatari*, op. cit., doc. 1397.

⁷⁶ PALMADA, Guerau. *La muralla de Banyoles*. Quaderns de Banyoles 10, Ajuntament de Banyoles; Diputació de Girona, 2009.

⁷⁷ Vegeu CONSTANS, Lluís G. *Manuscrits inèdits*, op. cit. CECB, 1981. I en el cas de Girona, vegeu TORRES, Xavier. “La ciutat de Girona a l’època moderna: de la capital del drap a plaça forta”. *Annals de l’IEG*, vol. XLII, 2001, Girona, p. 25ss.

⁷⁸ MASCARÓ, Josep Maria. *Topografia mèdica de Bañolas*. Girona: Impremta Torres, 1914.

⁷⁹ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 38v.

de los pagesos launs diran comprada fora la villa y termans de dita vila”.⁸⁰ L’any 1565 Pere Bassedes demanà que li fos concedida la franquesa de la llenya pels diferents tints que posseïa “tot per los tints que poseyeu avui”, tal com també tenien els tints dels paraires Agustí Ararols i Antoni Cornellà. Finalment rebé la mateixa franquesa de llenya.⁸¹

Tint Pou-Ararols

El 28 de desembre de 1541 els jurats concediren llicència a Francesc Pou, notari de la vila, perquè pogués connectar una conducció d’aigua en el seu tint comprat el 30 de maig de 1511: “constentit que poguessiu prenda ayge del rec Major fora lo pont qui es en dit rec i de fora lo mur de la present vila i aquella a passar ab canons per lo camí qui es vora los vals qui devalla de dit pont fins lo portal de Sant Martirià y posar aquella dins vostra tint i casa”.⁸² Els jurats obligaren Pou a mantenir neta i sense brutícia aquesta canonada. Aquesta passava per fora de la muralla des del rec Major fins al portal de Sant Martirià, on hi havia el tint de Francesc Pou: “qui sta intra porta al dit Portal de Sant Martirià”.⁸³ La casa sobresortia de la muralla amb un tempanell o paret prima (segurament feta de llosa o de canyís) i com que volia alçar la paret, fou obligat a “cobrir dita muralla de taulas tant com fins dita casa”. També construí una arcada per permetre l’entrada d’aigua al tint: “vos consentim licencia y facultat de fer dita arcada per posar aygua dins vostre casa e tint e mes que pugau fer dita paret e sobra dita muralla com dalt es dit”.⁸⁴ De la nova canal d’aigua no només se’n beneficià el tint dels Pou. Els jurats de Banyoles el mes de desembre de 1541 van donar llicència a Guerau Riera de la vila de Banyoles per prendre aigua a l’interior de la seva casa aprofitant la canal feta pel tint dels Pou: “La licencia fou donada a Garau Riera quom apar asi de aquella aygua qui va al tint de mose Pou qui ara es de Agosti Ararols”.⁸⁵ El dia 28 de desembre de 1562 els jurats, atesa la manca de tintorers, van concedir al mestre tintorer Antoni Torema, per la mort del mestre Salvador Alverada (o

⁸⁰ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 38v.

⁸¹ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 105r.

⁸² ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 133r.

⁸³ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 133r.

⁸⁴ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 133v.

⁸⁵ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 132v.

Albereda),⁸⁶ franquesa íntegra per temps de tres anys, i vuit anys suplementaris de mitja franquesa si finalment es quedava a treballar al tint dels Pou: “Si vous estaus al tint den pou qui ja te franquesa de lenya”.⁸⁷ A les darreres dècades del cinc-cents, el tint va passar a mans de la família de paraires Ararols. Francesc Agullana, ciutadà de Girona i recollidor de les bolles de la col·lecta de Girona, invertí 600 lliures amb el paraire Agustí Ararols (qui aportà 300 lliures més) en una botiga de draps de llana de Banyoles.⁸⁸

L'any 1567 els jurats van concedir franquesa íntegra de totes les imposicions municipals al paraire Agustí Ararols⁸⁹ per vuit anys per a la construcció d'una sabonaria prop del seu tint: “per una sabonaria teniu a fer perol y coura lo sabo y refredador y tot lo compliment qui aja menaster en dita sabonaria per a fer dit sabo”. El sabó havia de ser venut als paraires locals, obligat a pagar dos sous per l'impost de les mercaderies, com també dos sous per la imposició de l'oli, necessari en el procés de fabricació del sabó. Per les obres, també obtingué franquesa de la imposició sobre la llenya. El desembre de 1568 encara rebé una segona franquesa dels jurats per temps d'un any amb motiu de la construcció de la seva sabonaria.⁹⁰

Tint Corretger

L'any 1581 en el *Llevador de censos que percebia el monestir de Sant Esteve de Banyoles*, durant l'abadiat d'Antic de Villalba, Miquel Corretger tenia en propietat una casa en el carrer de Sant Pere, pagava vuit diners i una gallina “per unes cases ab lo Tint”.⁹¹

Tint Cornellà

L'any 1565 tenim constància que Antoni Cornellà era propietari d'un tint amb franquesa de llenya, com els paraires Pere Bassedes i Agustí Ararols.⁹²

⁸⁶ El 1555 al tintorer Salvador Alvarada (o Albareda), recentment casat i poblador novell, li fou concedida franquesa íntegra per temps de cinc anys per residir a la vila, i deu anys suplementaris de mitja franquesa. Probablement fou contractat al tint dels Pou.

⁸⁷ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 72.

⁸⁸ TORRES, Xavier. “De senyors del drap a senyors de la terra”. *Homes, masos, historia. La Catalunya del nord-est (segles XI-XX)*. Universitat de Girona; Abadia de Montserrat, 1990, p. 237.

⁸⁹ Agustí Ararols fou un paraire que vingué a la vila de Banyoles l'any 1550.

⁹⁰ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 114v.

⁹¹ CONSTANS, Lluís G. *Diplomatari*, op. cit., doc. 1397.

⁹² ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 105r.

Antoni Cornellà, que fou jurat de la vila diverses vegades (1550, 1555 i 1558), arribà a la vila de Banyoles l'any 1540 com a poblador novell. L'any 1559 reformà una casa situada al carrer de Girona, on es descriuen els treballs de reforma, com ara refer la coberta i el terrat, obrir una finestra de pedra ben picada a la façana, un segona finestra de guix, o una sala feta de “guix molt obrat”.⁹³ Les obres deixen entreveure que era un prohom important de la vila. Precisament en el capbreu de l'abat Villalba de l'any 1581 trobem algunes de les propietats dels Cornellà al carrer de Girona: diverses cases al carrer del Portal de Girona, una feixa de terra al carrer de Girona i fora muralla, i una segona feixa a l'horta de Fortià.⁹⁴ El dia 18 d'agost de 1582 morí Antoni Cornellà, mercader de Banyoles, víctima d'una malaltia.⁹⁵ L'any 1648 en el capbreu de l'abat de Montpalau surt referida l'adoberia Busquets, que afrontava a orient “ab lo tint de Llorens Casadevall”, que fou abans de Pau Cornellà, paraire de llana, a migdia amb el “*molendino den Casademont etiam publico vico*”. Per tant, l'antic tint dels Cornellà es trobaria situat al rec Major entre el carrer de Sant Pere i el carrer de Girona.⁹⁶

Tint Villalba

En el capbreu de l'abat Montpalau de l'any 1648 Margarita Argelaga Vilardell, vídua del paraire Baudili Vilardell de Mieres, tenia en propietat una casa situada al carrer de Girona, casa que fou del paraire banyolí Joan Baptista Villalba. Afrontava a orient amb el rec de Vilanova i part amb molí fariner d'en Casademont.⁹⁷ En aquesta casa, antigament del paraire Villalba, surt referida l'existència d'un tint amb els seus perols: “*afrontatur ab oriente in dicto recho a meridie, ab occidente et a cirtio in dicta domo in qua instantia erat mediatim interdictus Vilalba et Martiryanus Xambo et pro ... (indiviso?) quendam tintum cum fuis apparatibus*”.⁹⁸

⁹³ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 58.

⁹⁴ CONSTANS, Lluís G. *Diplomatari*, op. cit., doc. 1397.

⁹⁵ ADG: Llibre d'òbits de Santa Maria dels Turers (1555 - 1678), O1, f. 25.

⁹⁶ ACA: ORM, Monacals-Hisenda, volums, 931, p. 225 (f. 57).

⁹⁷ Aquest antic molí a finals de l'edat mitjana era conegut com el molí draper d'en Fajola, abans Ribal, a partir de finals del segle XVI passà a anomenar-se molí d'en Casademont, i per matrimoni, l'any 1648 passà a anomenar-se d'en Serra, al segle XVIII fou propietat dels Mayró de Castelló d'Empúries, l'any 1905 era conegut com el molí d'en Massagué. Vegeu MADURELL, Josep M. “L'abat de Banyoles i els seus molins”. *Assemblees d'estudis (Besalú)*, vol. 1 (1968) p. 99-100.

⁹⁸ ACA: ORM, Monacals-Hisenda, volums, 931, p. 229 (f. 59).

Tint Prat

El 9 de desembre de 1563 els jurats van concedir permís a l'apotecari Joan Prat⁹⁹ perquè construís una casa i un nou tint en un hort que fou propietat d'en Peresequa (Peraseca), mercader de Barcelona, situat al carrer de Sant Pere:¹⁰⁰

Considerant quant es bona cosa mirar per lo be y enbeliment y coses nesesaries de dita vila majorment en que si fasen cases de nou per la fr etura que vuy cases havem y tenim y vist que vos Mn. Joan P rat apotaquary de dita vila nos haveu dit que fuis si us er e donada un temps honest de franquesa que vos farieu una casa y un tint en lo hort qui fou de de Mn. Grabiell P esequa mercader de Barcelona situat en lo carier de Sant Pere y nosaltres vista vostra demanade esser justa y e fer tant bel enbeliment de la vila com es fer y cases de nou y tint per estar la major part de la vila posade en en exersicy de lanes y draps.¹⁰¹

Per la construcció del tint, i damunt la casa amb sala, cuina i cambres, li fou concedida franquesa íntegra de la capella per temps de trenta anys. Rebé també franquesa per tota la llenya necessària al tint, comprada fora la vila i el Terme. Rebé, a més, franquesa de tot el material del tint: “Y mes vos donam franquesa de tots materials que compareu soes per la part de vos dit mosen Joan Prat ho del tintorer qui menara dit vostra tint y no gens del qui vendra”.¹⁰² En un document de 1569 sobre la construcció de la casa de Gabriel Ort consta que el tint havia canviat de mans: “en el costat del tint de Mn. Prat i avui de Mn. Antoni Valucella”.¹⁰³ Per la

⁹⁹ Els Prats foren una nissaga provinent de Mieres, on es dedicaven a fer de ferrer i el treball del ferro. A mitjan segle XV s'establiren a la vila de Banyoles, Pere Joan Prat hauria estat notari reial de Cornellà del Terri. A Banyoles també foren apotecaris, en concret, el pare i l'avi del notari Pere Prats (mort el 1596). El seu pare era Joan Prat, propietari del tint. Vegeu SOLÀ-MORALES, Josep M. “Un manuscrito genealógico del notario bañolense Pedro Prat (1596)”. *Quaderns del CEGB*, Banyoles, 1956, p. 62-77.

¹⁰⁰ Un tal Joan Prat consta com a poblador novell a la vila de Banyoles. L'any 1568 morí Joan Prat.

¹⁰¹ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 92.

¹⁰² ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 92.

¹⁰³ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Llibre de notes (1521-1562), L7, f. 110. L'any 1520 consta que Antoni Valucella era pareira a la vila de Banyoles.

Fig. 4. Imatge de l'edifici del Tint de Banyoles, probablement construït al segle XVI al rec dels Tints (rec Major) amb reformes posteriors.

situació, semblaria que l'actual edifici anomenat la Llotja del Tint podria correspondre a l'antic tint de la família Prat, construït de bell nou a la dècada dels anys seixanta del cinc-cents al xamfrà del rec Major (carrer Especiatus) i el carrer de de Sant Pere, i el segle següent reconvertit en adoberia de pells.

Tint Pujol

El mes de desembre de l'any 1541 el paraire Joan Pujol obtingué permís dels jurats per poder ocupar part dels valls de la muralla situats darrere del seu tint, per tal de terraplenar-los i fer-ne hort o el que necessités, tot i que en cas que la vila ho necessités, podia recuperar el tros de fossat.¹⁰⁴

¹⁰⁴ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 132v.

Tint Rotxí

L'any 1546 un Guillem Rotxí, mestre tintorer, comprà la casa de Joan Pujol, paraire, situada a la plaça Mitjana, avui placeta de la Font. Als baixos hi estava fent una tina per tenyir els draps de llana i un perol, possiblement d'aram, per escalfar-hi l'aigua: "y en aquella haveu fet novament un tint ab parol y tina y vist quant util porta a la present vila haver hir tints sabut les lanes y draps se puguen tenyir y no hagen treball los habitants de dita vila anar tenyir en altres parts".¹⁰⁵ Rotxí va obtenir franquesa del comú de la vila dels impostos sobre el material i la llenya necessària per escalfar l'aigua al fogó, en el procés del tenyit dels draps de llana: "per quant lo dit tint es casa vostra y tots color del tint tota la llenya haurieu mester per casa vostra".¹⁰⁶ L'any 1549 arran de les queixes de molts vilatans, s'especificà que la franquesa de la llenya només podia ser usada per bullir l'aigua dels perols del tint: "Vos consentim que sian franc de tota lenya haureu de mester per dit tint de aquella qui sa vindra spressament comprada per dit tint".¹⁰⁷ L'aigua del tint era molt probablement obtinguda de la font medieval del Túmul (segle XV), i recollida a través d'un rec excavat al subsol de travertí. Aquest rec tenia 50 cm d'amplària i prop d'1 m de fondària, cobert amb lloses de travertí, que discorria pel carrer de la Parairia fins dessota la Pia Almoïna, tal com es va poder documentar en els recents treballs arqueològics.¹⁰⁸

Tint Nou

En un conegut pergami del rei Joan II de l'any 1471, en què confirma i ratifica els privilegis, llibertats i franqueses de la vila de Banyoles, un cop passada la Guerra Civil catalana, surt referida l'existència del Tint Nou. En la súplica de la Universitat s'expliquen els episodis del setge l'any 1467, quan fou damnejada la muralla amb bombardes fins a enderrocar-ne un tram, robaren en les cases i saquejaren el Tint Nou.¹⁰⁹ L'erudit Joan Vilardell

¹⁰⁵ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 79.

¹⁰⁶ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 79.

¹⁰⁷ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 114v.

¹⁰⁸ *Els cementiris medievals de Banyoles*. Quaderns de Banyoles, 16, Banyoles: Ajuntament de Banyoles i Diputació de Girona, 2015, p. 59-62.

¹⁰⁹ Tenim la sospita que la part més afectada de la muralla fou a tramuntana, entre els portals dels Turers i de Sant Benet.

situà hipotèticament el Tint Nou en una casa del carrer Major, reconvertit en adoberia pel blanquer Pere Creixell l'any 1574, moment en què la indústria llanera de Banyoles entra en declivi.¹¹⁰ Tanmateix no sembla que aquest fos el seu emplaçament. L'any 1522 els jurats van concedir per temps de deu anys franquesa íntegra de totes les imposicions, vulgarment coneguda com de la capella, a Bernat Palma,¹¹¹ mercader natural de la vila de Banyoles, domiciliat a la ciutat de Barcelona, per la compra del tint conegut com el Tint Nou, aleshores sense activitat: “que de fet comprareu lo tint vulgarment dit tint nou de la present villa en lo qual tint vuy esta sens fersi ninguna cosa”.¹¹² Els jurats tenien l'esperança que amb la compra i la reconstrucció del Tint Nou es tornaria a activar la producció drapera banyolina. També van donar mitja franquesa de totes les imposicions a la persona o tintorer que residís a la casa del tint: “Item comprant lo tint donam mige franquesa de totes les imposicions an aquella persona o persones ab lur familia qui residira en la casa del dit tint per fer lo exercici de dit tint”.¹¹³ Després d'aquesta compra no consten més dades documentals del Tint Nou. A través de l'anàlisi de documents posteriors semblaria que les propietats del Palma es concentraven als Turers i a les Rotes, i hipotèticament permet situar el desaparegut Tint Nou en un immoble entre el portal dels Turers i l'entrada del rec Major. En el capbreu de l'any 1619 del pagès Joan Brugada favor de l'abat del monestir de Sant Esteve surten referides vendes anteriors dels Brugada. Així consta que l'any 1522 fou venuda una peça de terra de Bernat Palma, mercader de Barcelona, habitant a la vila de Banyoles, a favor d'A. Tassi, àlies Brugada, i la seva muller Magdalena Brugada d'una peça de terra a les Rotes, prop de l'estany.¹¹⁴ L'any 1542 tenim la notícia que el sastre Jaume Pujadas comprà un pati o pallissa que fou de l'heretat de Bernat Palma situades molt a prop del Portal de Sobreporta o dels Turers, i que no estaven en gaire bon estat:

¹¹⁰ VILARDELL, Joan. “Els draps de Banyoles. Notes històriques”, *op. cit.*, p. 104-106.

¹¹¹ La família Palma apareix documentada a la vila de Banyoles des de l'any 1209. Molts membres d'aquesta família foren paraires o mercaders, vinculats al negoci de la venda de draps. L'any 1424, per exemple, identifiquem el nom de Nicolau de Palma com a mercader amb una casa al carrer de les Escrivanies; l'any 1425 Joan Palma, també mercader.

¹¹² ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 102v.

¹¹³ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 102v.

¹¹⁴ Fons Patrimonial Brugada-Teixidor del Terme de Banyoles. Capbreu de l'any 1619 signat per Joan Brugada, pagès del Terme, a favor de l'abat del monestir de Sant Esteve de Banyoles. Aquesta terra de tres vessanes fou venuda pels Brugada el dia 27 de juliol de 1522 a Bernat Palma, mercader de Barcelona, i habitant de Banyoles.

“son enderrocades e sens sostre ningun ni taulat ni mija e inhabitables e heveu offert e fer habitables ab les obres següents”.¹¹⁵ Encara a principis del sis-cents són referides les propietats dels Palma al raval dels Turers. En el capbreu de l'abat de Montpalau de l'any 1647 Anna Maria Porxas, vídua de Salvador Ribas, sastre, tenia en propietat una casa amb dos portals situada al carrer de Sobreporta o dels Turers que antigament fou de Bernat Palma.¹¹⁶ A través d'aquestes dades documentals, semblaria que la reconstrucció del Tint Nou finalment no es dugué a terme.

PARAIRES ENRIQUITS

L'auge de la indústria drapera al cinc-cents va permetre fer fortuna a alguns paraires i mercaders de la vila de Banyoles, que van començar a invertir en la compra de terres, cases urbanes i masos. Aquest fenomen també es detecta a la ciutat de Girona a la mateixa època, quan molts senyors del drap van entroncar-se amb la noblesa benestant i amplien el seu patrimoni.¹¹⁷ Cal remarcar que no tots els paraires banyolins van tenir la mateixa sort en el negoci de la llana, i només algunes nissagues van poder reorientar el seu negoci davant la decadència de la llana a partir d'inici del sis-cents. El precedent de la crisi industrial tèxtil de la llana fou la necessitat del comú de la vila d'eixugar el deute de 15.000 lliures a través de l'encunyació dels menuts el 1600, una moneda local de baixa llei de coure i argent, que pocs anys després fou suprimida a causa de l'elevat nombre de falsificacions. Per exemple, la família dels Rabassa documentada a la vila a finals del segle XV van tenir en propietat diversos molins a la vila (fariners i draper), posteriorment adquiriren diverses terres i propietats al Terme i la compra del l'antic molí fariner de la Via, reanomenat molí Rabassa d'Avall.¹¹⁸ El paraire banyolí Joan Esteve Rabassa l'any 1589 també tenia més terres i propietats, com el mas Grimau al veïnat d'Ermedàs (Cornellà del Terri).¹¹⁹ La família Pou

¹¹⁵ ACPE: Fons Ajuntament de Banyoles. Manual dels jurats (1410-1551), L5, f. 140.

¹¹⁶ ACA: ORM, Monacals-Hisenda, volums, 931, f. 316-317 (f. 19-20).

¹¹⁷ TORRES, Xavier. “De senyors del drap”, *op. cit.*

¹¹⁸ PALMADA, Guerau. “Molins, tints i fargues dels recs de Banyoles (segles XIV-XVIII)”. *Aigua i ciutat: els recs de Banyoles, història i futur*. Quaderns 34, Banyoles: CECB, 2014, p. 91ss.

¹¹⁹ ACA: Capbreus de la camareria del monasterio de Sant Cugat del Vallès, ORM, Monacals-Hisenda, vol. 1257, 112, f. 59-51.

comprà a finals del cinc-cents el mas Pou situat al Terme, abans conegut com el mas Bou. El cas més simptomàtic és la família Bassedes, que des del seu negoci de paraires i mercaders de draps de llana van ocupar el càrrec diverses vegades de jurats de vila a la segona meitat del cinc-cents, com també Bernet Bassedes ostentà el càrrec de sagristà major del monestir de Sant Esteve (1569). A partir de finals del cinc-cents els Bassedes estableixen vincles familiars amb la petita noblesa. El mercader de llana Guerau Bassedes i Pou es casà amb Margarita Perpinyà (1602), família noble de la vila que tenia en propietat la notaria al carrer de les Escrivanies, i fou també síndic de la vila (1603). El seu fill Pere Benet Bassedes feu carrera eclesiàstica com a monjo prior i vicari general del monestir de Sant Esteve. Benet Bassedes fou armat cavaller pel noble Cristòfol Gallart de Traginer (1616). A partir del sis-cents els Bassedes es divideixen en dues branques. La primera continua a Banyoles ocupant càrrecs eclesiàstics i municipals, i ampliant les seves propietats amb cases urbanes, el mas Llucià de Guèmol o terres al puig d'en Bassedes (avui Colomer). La segona branca de mercaders i cavallers i notaris es va establir a Figueres i l'Empordà, on entroncaran amb els nobles Calvó exiliats del Rosselló.¹²⁰ Amb la mort del mercader Guerau Bassedes l'hivern de 1636 acaba la tradició familiar d'aquesta nissaga en el negoci de la llana, després d'un segle de prosperitat a la vila centrada en el ressorgiment de la producció drapera. Així al llarg del segle XVII amb les continuades guerres amb França inicia una diversificació industrial dels molins dels recs de Banyoles que produiran tota mena de productes segons la demanda, i el drap de llana ja deixà de ser-ne la producció principal: paper, farina, llana, aram, pólvora o cànem.

[Recepció de l'article: 14-4-2021]

[Acceptació de l'article: 18-5-2021]

¹²⁰ Vegeu també el blog divulgatiu de Joan Anton ABELLAN sobre la història de Banyoles http://turaris.net/ca/publicacions/articles_10.